

СТАНОВИЩЕ

от проф. д-р Силвия Трифонова Трифонова-Праматарова,

Университет за национално и световно стопанство (УНСС), София

на дисертационен труд за присъждане на образователната и научна степен (ОНС) „доктор”

в Област на висше образование 3. Социални, стопански и правни науки, Професионално направление 3.8. Икономика, Докторска програма “Финанси, застраховане и осигуряване”, Висше училище по застраховане и финанси (ВУЗФ), София

Автор: докторант Олександра Лисюк

Тема: „Пазар на труда и заетост на населението в съвременната икономика на Украйна”

1. Общо описание на представените материали

Със Заповед № 91/22.04.2021 г. на Ректора на Висшето училище по застраховане и финанси (ВУЗФ) доц. д-р Григорий Вазов съм определена за член на научното жури за осигуряване на процедура за защита на дисертационен труд на тема **„Пазар на труда и заетост на населението в съвременната икономика на Украйна”** за придобиване на ОНС „доктор” в Област на висше образование 3. Социални, стопански и правни науки, професионално направление 3.8. Икономика, докторска програма “Финанси, застраховане и осигуряване”.

Автор на дисертационния труд е докторант Олександра Лисюк. Предадените от Центъра за научни изследвания и докторантско обучение във ВУЗФ материали включват всички необходими за процедурата документи, а именно: автобиография на английски език, дисертационен труд на руски език, автореферат на български и на руски език, списък и резюмета на публикациите по темата на дисертацията на български и на руски език, самите публикации на докторантката по темата на дисертацията, справка за изпълнение на минималните изисквания за придобиване на ОНС „доктор”.

2. Кратки биографични данни за кандидата

Олександра Лисюк придобива висшето си образование в Националния технически университет на Виниция (Vinnytsya National Technical University), Украйна през 2011 г. В периода 2011 – 2021 г. тя работи в украински компании, като: DataArt, Softjourn, Bel Oil и др., като мениджър на верига за доставки, консултант по подбор на персонала, зам.-директор по организация и управление на човешките ресурси. За период от две години тя е била и лектор в Киевския национален търговско-икономически университет (Kyiv National Trade-Economy University) в Украйна.

3. Актуалност на тематиката и целесъобразност на поставените цели и задачи

Темата на дисертационното изследване е актуална и интересна, тъй като се изследват структурните промени на пазара на труда в Украйна в резултат на трансформацията на социалните и икономическите отношения.

Авторката си е поставила като основна цел на дисертационния труд да подобри научните и методологическите разпоредби и да разработи практически препоръки за регулиране на пазара на труда в условията на трансформацията на структурата на заетостта. Тази цел е декомпозирана в 8 изследователски задачи.

4. Познаване на проблема

Авторката е добре запозната с проблема на научното изследване. За това свидетелстват ясното формулиране на обекта и предмета на изследването. Обект на изследването са процесите на функциониране, регулиране и развитие на пазара на труда. Предмет на изследването са теоретични, научно-методически и практически аспекти на регулирането на пазара на труда в условията на трансформацията на структурата на заетостта. Считаю, че навсякъде е трябвало да се посочи, че става дума за Украйна.

5. Методика на изследването

В дисертационния труд са използвани различни научноизследователски методи – теоретико-методологичен анализ, системен подход, функционален и структурен подход, дескриптивен анализ, емпиричен анализ, метод на наблюдение, метод на анализ и синтез, и др.

В методологията на труда (стр. 5 на труда и стр. 6 на автореферата) са посочени и други методи, но някои от тях не могат да се считат за такива – например, монографичен метод - за определяне на показатели за функционирането, регулирането и развитието на пазара на труда; методи за статистически анализ - за оценка на показатели, характеризиращи текущото състояние на пазара на труда и трансформационни промени в структурата на заетостта.

6. Характеристика и оценка на дисертационния труд

В структурно отношение дисертационният труд се състои от следните части: въведение, три глави, заключение и библиография.

Преди въведението няма представени списък на съкращенията, списък на таблиците, нито списък на фигурите.

Дисертационният труд е придружен с автореферат, който кратко излага структурата и съдържанието на труда, и авторовите тези и резултати от изследването. Дисертационният труд е написан на руски език, а авторефератът е на български и на руски език.

Общият обем на дисертацията е 144 страници. Няма приложения към труда.

Библиографията включва 92 литературни източника – книги, статии, доклади, периодични и непериодични публикации. Всички източници в библиографията са написани на руски език, откъдето следва, че или дори чуждестранните източници са ползвани в превода им на руски език, или некоректно са написани на руски език, а са ползвани в оригинал на английски, или

докторантката не ползва английски език, макар че в своето CV тя е посочила, че го ползва ниво C1.

Първа глава на труда е посветена на теоретико-методологичните основи на формирането на пазара на труда. Пазарът е разгледан като система от икономически отношения с идентифициране на организационния и икономически механизъм за регулирането му. Интерес представлява анализът на основните характеристики на пазара на труда в Украйна.

Втора глава е посветена на анализа на пазара на труда в Украйна в съвременните условия. За целта е изследвана демографската основа за формирането на пазара на труда, изведени са основните характеристики и мащаба на безработицата, и е направен анализ на въздействието на миграцията върху украинската икономика.

Трета глава е посветена на начините за подобряване на организационно-икономическия механизъм за формирането и развитието на пазара на труда в Украйна. За целта са изследвани основните аспекти на регулирането на пазара на труда и е изтъкната ролята на социалното предприемачество като елемент от подобряването на държавната пазарна политика. Интерес представлява извеждането на иновативния труд като елемент от формирането на пазарния механизъм на пазара на труда в Украйна. В заключението са представени основните изводи от изследването.

7. Приноси и значимост на разработката за науката и практиката

Приносите на авторката не са посочени в представена Справка на приносите.

Приносите също така не са посочени и в автореферата, както е общоприето.

Най-ясна представа за приносите може да се придобие от въведението на труда, където са обособени научните новости на получените резултати в следните групи – създадени за първи път постановки, приноси в посока на усъвършенстване, приноси в посока на доразвиване и приноси с практико-приложен характер. С приносен характер може да се открие усъвършенстването на механизма за регулиране на пазара на труда в Украйна, доразвиването на модела на социалното предприемачество като елемент от подобряването на държавната пазарна политика в страната и предложената идея за развитие на иновативен труд като една от перспективните области на държавното регулиране на пазара на труда в Украйна.

Не считам, че формулираните в автореферата 11 изводи са научни приноси на дисертационния труд (с. 18-21). Те правилно са наречени „заключения от научно-практически характер, отразяващи резултатите от решаването на основните задачи, в съответствие с поставените цели”.

8. Преценка на публикациите по дисертационния труд

Докторантката е представила значителен брой научни публикации по темата на дисертационния труд - общо 13 публикации. Те са както самостоятелни, така и в съавторство, и са тясно свързани с проблематиката на труда. Те включват: 5 публикации са в научни издания, 1

статия в списание, индексирано в Web of Science, 2 участия в колективни монографии, 5 доклада на научно-практически конференции. Публикациите са направени в периода 2015 – 2021 г.

9. Преценка за изпълнение на минималните национални изисквания

От представената от докторантката Справка за изпълнение на минималните национални изисквания за придобиване на ОНС „доктор“ в професионалното направление 3.8. Икономика, е видно, че тя изпълнява минималните национални изисквания – тя има общо 148 точки.

10. Лично участие на кандидата

Считам, че дисертационният труд е дело на самата кандидатка.

11. Автореферат

Авторефератът е изготвен на български и на руски език, а дисертационният труд – само на руски език. Авторефератът отговаря на съдържанието на дисертационния труд.

Авторефератът обаче има много недостатъци:

1. Авторефератът не включва справка на приносите. В раздел „Изводи“ на автореферата са посочени заключения, наречени „заключения от научно-практически характер, отразяващи резултатите от решаването на основните задачи, в съответствие с поставените цели“. Все пак те не могат да се нарекат приноси.

2. В автореферата има много грешки и неточности, някои от които са **недопустими**. Например, на стр. 10 в автореферата пише: „ Общият обем на дипломната работа е 135 страници. Основна същност на дипломната работа“. Предполагам, че става дума за техническа грешка. Но това означава пълно недоглеждане в изготвянето на автореферата и/или неточен превод от руски на български език, без да е направена проверка преди предаването на материалите на научното жури. Препоръчвам да се прави много внимателен оглед на цялата документация на докторантите!

3. В автореферата изобщо не се чете текста във фигура 1.2. Основни модели на пазара на труда (стр. 11), и не е ясно защо тя изобщо е сложена там.

12. Критични забележки и препоръки

Към труда имам следните бележки и препоръки:

В труда липсва на доста места авторов критичен анализ на изложените постановки, а преди всичко е застъпен описателен и теоретико-методологичен анализ. Не става ясно какво се разбира под монографичен метод в методологията на труда – твърди се, че той служи за определяне на показатели за функционирането, регулирането и развитието на пазара на труда, но това не е правилно. Докторантката пише, че е използвала методи за статистически анализ за оценка на показатели, характеризиращи текущото състояние на пазара на труда и трансформационните промени в структурата на заетостта в Украйна, но на практика статистически анализ не е прилаган в дисертацията.

По-напред посочих, че всички 92 литературни източника в библиографията са написани на руски език. Оттук не става ясно дали са ползвани чуждестранни източници, преведени на руски език, дали некоректно са написани само на руски език, а са ползвани в оригинал на английски, или докторантката не ползва английски език, макар че в своето CV тя е посочила, че го ползва ниво C1.

Въпреки че трудът се защитава сега през 2021 г. в него не е отразено въздействието на пандемията от Covid-19 върху пазара на труда и заетостта в Украйна. Емпиричните данни, анализирани в труда, са до 2019 включително, а би трябвало да обхващат и 2020 година.

Могат да се отправят и множество бележки от техническо естество към труда:

- нечетими фигури в труда поради липсващ в тях какъвто и да било текст (например, фигура 1.1. на стр. 14, фигура 1.2. на стр. 24, фигура 1.3. на стр. 34) и в автореферата (като фигура 1.2. Основни модели на пазара на труда на стр. 11) – т.е. фигурите са празни;
- под данните в нито една таблица в труда не е посочен източникът;
- недобро е форматирането на труда;
- има разминаване между написаното в автореферата и в труда;
- страниците в съдържанието не отговарят в изложението, и др.

Например, още на стр. 2 в автореферата и на стр. 9 в труда, пише, че дисертационният труд се състои от 142 страници, в т.ч. въведение, три глави, заключение, използвана литература, списъци на използваните съкращения, на графиките и таблиците. Както бе посочено по-напред, той се състои от 144 страници и няма списъци на използваните съкращения, на графиките и на таблиците.

Препоръката ми е документацията на докторанта да бъде много по-добре изготвена.

Имам 3 въпроса към докторантката:

1/ Какво е състоянието на пазара на труда в Украйна и какви промени настъпват в него вследствие на влиянието на пандемията от Covid-19?

2/ Как и по какви начини може да се стимулира увеличението на заетостта в Украйна в сегашните условия на пандемия?

3/ Какви насоки докторантката предлага за регулиране на пазара на труда в Украйна в условията на трансформацията на структурата на заетостта?

13. Лични впечатления

Не познавам докторантката и нямам никакви лични впечатления за нея.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Дисертационният труд на тема „Пазар на труда и заетост на населението в съвременната икономика на Украйна”, разработен от докторантката Олександра Лисюк,

представлява интересно и задълбочено изследване на тази проблематика. Представените материали съответстват на изискванията на Закона за развитие на академичния състав в Република България (ЗРАСРБ) и Правилника за прилагане на ЗРАСРБ, и на Правилника за приемане и обучение на докторанти във ВУЗФ.

Давам своята **положителна оценка** за проведеното научно изследване, **но отправям съществена препоръка** към докторантите, научните им ръководители и звената, които ръководят докторанти във ВУЗФ – преди да се предаде дисертационен труд и автореферат, последните да бъдат обект на щателна проверка! Предлагам на научното жури да **присъди образователната и научна степен „доктор“** на Олександра Лисюк в област на висше образование 3. Социални, стопански и правни науки, професионално направление 3.8. Икономика, докторска програма “Финанси, застраховане и осигуряване”, ВУЗФ, София.

13.05.2021 г.

София

Рецензент: .....

(проф. д-р Силвия Трифонова-Праматарова)